OER

2020-01

Periodiek van het Platform Friese Rassen en Gewassen

FRIES-HOLLANDSE ZWARTBONTE RAS VAN HET JAAR

Ruim negentig zeldzame Nederlandse dierrassen vallen onder de zorg van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen. Elk jaar kiest deze organisatie één van deze rassen uit als ras van het jaar. In 2020 is dat het Fries-Hollandse Zwartbonte runderras. Zo'n dier wordt dan in de schijnwerper gezet.
In samenwerking met de in het Platform vertegenwoordigde Vereniging van het Fries-Hollands Rundvee Ras worden activiteiten georganiseerd, onderzoek gestimuleerd en kansen voor promotie uitgebuit.

Het Fries-Hollands vee was lange tijd dé melkveestapel in Nederland. Het werd verdrongen door de Holstein-Friesian zoals we die nu kennen. Deze stamt af van de Fries-Hollandse dieren die aan het eind van de negentiende eeuw voor vaak veel geld naar Amerika zijn geëxporteerd. Door de "Holsteinisering" is vandaag de dag het aantal oorspronkelijke dieren nog slechts één procent van de Nederlandse veestapel.

Enkele fokkers hebben altijd geloofd aan de voordelen van het Fries-Hollandse ras. Het gaat om

een dubbeldoelkoe met nadruk op melkproductie. In tegenstelling tot het Holstein-Friesian rund blijft het vlees ook de moeite waard. Het zijn krachtige runderen die efficiënt met hun voeding omgaan. Gras voert in de meeste rantsoenen de boventoon. Het dier heeft sterke benen en klauwen, een passende bespiering en een solide uier met goed gevormde en goed geplaatste spenen. Het rund heeft een compacte uitstraling. De gematigde productie aan melk wordt gecompenseerd door hogere gehaltes, prima vruchtbaarheid en betere vleesproductie. De geschiktheid voor weidegang maakt het dier populair in landen als bijvoorbeeld Ierland, Engeland en Nieuw Zeeland.

Meer informatie: www.frieshollands.nl

TOEZENDEN EN DONATIES OER

In de vorige OER stond, dat dit tijdschrift voor wie dit wil voortaan over de mail gaat. Na een telefonade hebben een groot aantal lezers laten weten het blad voortaan digitaal te willen ontvangen.
Lezers die aangaven OER liever op papier te hebben, krijgen het opnieuw over de post toegezonden. Dat geldt deze keer ook voor degenen waarvan we geen telefoonnummer hadden. Zij kunnen wanneer ze dat willen via info@werkverband-frieserassen.nl alsnog hun mailadres opgeven.
Organisaties waarmee we een ruilabonnement hebben, zijn als ze dat willen vrijgesteld van een donatie.
Sommige lezers hebben hun gift voor 2020 (10 euro voor digitale toezending, 15 euro voor over de post) al overgemaakt. Vriendelijk verzoek aan de anderen dat ook te doen op het banknummer NL16 TRIO 0197 646 174 t.n.v. Werkverband Friese Rassen.

EEN BROCHURE OVER DE (VOOR)GESCHIEDENIS VAN HET PLATFORM FRIESE RASSEN EN GEWASSEN

Onlangs verscheen in een Fries- en een Nederlandstalige versie een brochure over de lange weg die tot nu toe is afgelegd voor het behoud van de Friese rassen en gewassen.
Het rijk geïllustreerde werkje (40 bladzijden) kon worden samengesteld, doordat Joris Viëtor uit Peins zijn nauwkeurig bijgehouden archief aan auteur Johannes Spyksma beschikbaar stelde. Het begin en de inrichting van de werkzaamheden bij 'It Griene Nêst' wordt beschreven, het hoe en wat van het daar ontstane Kenniscentrum wordt uit de doeken gedaan. Vervolgens gaat het over het met provinciaal geld aanstellen van een beroepskracht. Omdat het bestuur van 'It Griene Nêst' ermee stopt, wordt verteld hoe de activiteiten door het Werkverband Friese Rassen worden overgenomen. Daarna worden de projecten belicht die deze organisatie tot uitvoering brengt. Dan volgt een beschrijving van het ontstaan en de eerste werkzaamheden van het Platform Friese Rassen en Gewassen, waarin de organisaties die zich richten op het behoud van de Friese dierenrassen, fruitrassen, landbouwgewassen en houtige gewassen gaan samenwerken. Al in 2019, het jaar waarin het project van het Werkverband Friese Rassen beëindigd wordt, wordt gewerkt aan het voorbereiden van een gezamenlijk Platformproject. Het gaat over vijf deelprojecten waarin onderzocht wordt hoe van onderdelen van de collecties, die zich daarvoor lenen, streekproducten gemaakt kunnen worden. En hoe een gemeenschappelijke demonstratieplek kan worden ingericht. Andere deelprojecten gaan over het veredelen van onderdelen van de collecties, hoe wordt ingespeeld op cultuurtoerisme en wat er kan gebeuren wat betreft voorlichting, promotie en marketing van de rassen en gewassen. Waren de activiteiten van de bij het Platform aangesloten organisaties tot dan toe vooral gericht op het raszuiver in stand houden van de rassen en gewassen, nu gaat het er om ze voorzover zinvol bij de natuurinclusieve landbouw te laten toepassen. Het hoofdstuk dat daarover gaat heet 'Een sprong in het diepe'.

De brochures kunnen met vermelding van naam en adres besteld worden door overmaken van 7.50 euro op het banknummer NL16 TRIO 0197 646 174 t.n.v. Werkverband Friese Rassen. Vermeld hierbij naam en adres en of men prijs stelt op de Friestalige of de Nederlandstalige uitgave.

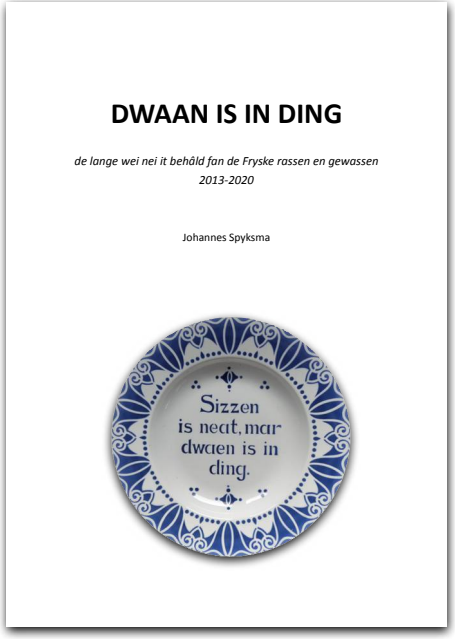

DAG LEVEND ERFGOED

Een voorbereidingsgroep heeft na een hiertoe genomen besluit van de Platformleden onderzocht of een Dag van Het Levend Erfgoed op 10 oktober a.s. bij De Fruithof in Buitenpost gehouden kan worden.
De groep brengt hierover op 12 maart a.s. op een bijeenkomst van de Platformleden verslag uit, waarna hierover een besluit valt.

P.S.
Flinke hobbel voor de voortgang van het gezamenlijk project

De sprong in het diepe waarvan in de hiernaast beschreven brochures verslag wordt gedaan, leverde al meteen een onaangename verrassing op. Vertegenwoordigers van het Platform kregen in het Provinciehuis te horen, dat tegen de verwachting in slechts de helft van de financiering van het gezamenlijk project is veilig gesteld. Bovendien moet een door ambtenaren aangetrokken verkenner gaan onderzoeken hoe de andere helft door cofinanciering bijeen gesprokkeld wordt. Dat niet alleen: De Staten hebben dan wel in grote meerderheid vastgesteld dat het levend Fries erfgoed moet worden opgenomen in een stevige infrastructuur voor beheer/behoud, onderzoek en ontwikkeling van het Friese erfgoed. Is dat, gezien de stand van zaken bij het Platform, wel haalbaar, vraagt men op het Provinciehuis zich af. Mag verwacht worden dat het zich ontwikkelt tot een stevige koepelorganisatie? Zijn de deelnemers bereid om in de benodigde professionalisering mee te gaan? Past het project binnen de regiodeals Noord Nederland en NOF/Fjildlab? Is men bereid om zich in te spannen voor de cofinanciering van het project?
We houden de lezers op de hoogte.

DEMOTUIN IN TYTSJERK WORDT INSTRUCTIETUIN

Sedert 2017 vinden we bij Vijversburg in het gedeelte 'Het Ooievaarsnest' een demotuin voor de oorspronkelijke Friese landbouwgewassen. Met ingang van 2020 wordt deze veranderd in een tuin waar deelnemers onder deskundige begeleiding kunnen meemaken hoe getuinierd wordt.
Je vindt er dan een keuze uit vroege, middenvroege en late Friese aardappelrassen en Friese of met Fryslân verwante peulvruchten.
Per ras worden zes rijtjes geteeld. Er staan ook enkele exemplaren van het rabarberras Lioessens 1 en Lioessens 2.
De werkzaamheden komen er op neer dat de gewassen, ook wat betreft de grond, van begin tot einde aangepakt worden. Hiervoor is een rooster opgesteld.

Om ze op te eten, worden de opbrengsten van wat geteeld wordt onder de leden van de werkgroep verdeeld.
Belangstellenden kunnen zich opgeven via info@werkverband-frieserassen.nl.

Bestuursleden van het Werkverband schonen Doperwt Fryslân

RASSTANDAARD FRIESE RASSEN EN GEWASSEN

Als tegenprestatie voor een verleende subsidie vroeg het provinciebestuur aan het Platform een rasstandaard van de Friese en met Fryslân verwante rassen en gewassen te maken.
Daarom werden de dierenrassen, fruitrassen en landbouwgewassen in een losbladige map aan de hand van hun belangrijkste kenmerken beschreven en gefotografeerd.
Het is een voorlopige documentatie, met name de landbouwgewassen zouden, door het beschrijven te herhalen en door met vergelijkende rassen te werken, nog beter beoordeeld kunnen worden.

Om de landbouwgewassen te kunnen beschrijven, werd door dr. Chris Kik, in Wageningen hoofdcurator bij het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland, een lijst met belangrijke kenmerken gemaakt. Joris Viëtor, Wytse Pietersma, Karlijn Bronkhorst, Wim Grit en Rian Stekelenburg beoordeelden de landbouwgewassen. Theo Bastiaans bleek onmisbaar bij het beschrijven van de graanrassen. Frits Doornenbal leverde een beschrijving en foto's van de Friese appelrassen en de peer Hallemine Bonne. In de documentatie wordt ook aandacht besteed aan een Friese pruim, de Wichter. De bessenrassen Zilvergieter's Zwarte, Sint Anna Korfke en Stanza, de Kiwi Buitenpost en de Mispel Eksmoarstersyl komen ook aan de beurt.
De rasstandaards van de Friese dierenrassen werden geleverd door de verenigingen en stamboeken die ermee werken.
Pat Zijlstra besteedde veel tijd en inzet aan het maken van foto's van kenmerken van de dierenrassen en landbouwgewassen.
Johannes Spyksma coördineerde het project.

De afbeeldingen en beschrijvingen kunnen gebruikt worden bij het raszuiver instandhouden van de rassen en gewassen.
Bovendien biedt de map een overzicht van wat tot de Friese en met Fryslân verwante rassen en gewassen in de collecties gerekend wordt.
De met 300 bladzijden gepresenteerde rassen en gewassen komen ruimer aan bod in de brochures die in de Platformreeks zijn onder gebracht. De tekst bevat een uitgebreid naslagwerk over de Friese rassen en gewassen en globale beschrijvingen van de dierenrassen, de fruitrassen en de landbouwgewassen.

De rasstandaard kan met vermelding van naam en adres besteld worden door overmaken van 25 euro op NL 16 TRIO 01976 46 174 t.n.v. Werkverband Friese Rassen en Gewassen.

BIJEENKOMSTEN BIJ HET LANDBOUWMUSEUM

Na de geslaagde zondagmiddagbijeenkomsten bij het Landbouwmuseum in 2019, worden ze in de herfst 2020 van 14.00 tot 16.00 uur voortgezet.
Op 13 september gaat het over de overdracht aan het museum van de door Karst Meijer samengestelde natte en droge collectie van Friese en met Fryslân verwante landbouwgewassen.
Aan Janco Heida, betrokken bij De Streekboer, is gevraagd ons op 25 oktober voor te lichten over zijn organisatie in verband met de Friese rassen en gewassen. Dan zal ook aandacht worden besteed aan de Friese Voedselbeweging.
Een derde bijeenkomst op 15 november staat in het teken van het fokken van de zeldzame dierrassen. Mira Schoon van het Centrum van Genetische Bronnen Nederland in Wageningen houdt een presentatie over wat zich hierbij voordoet.

Een bladzijde uit de rasstandaard

Het Friese Hoen

Het gehele dier

Kop-voor

Kop

Vleugel

Poten

Staart

PERIODIEKEN

De door het Frysk Melkskieppestamboek verspreide *Nieuwsbrief* van winter 2019 vermeldt hoe het Stamboek werk maakte van een EU-erkenning. Het fokprogramma en het huishoudelijk reglement van het Stamboek werden herzien.
Ex-voorzitter Jappie de Jong nam blijkens de najaarsnieuwsbrief zoon en dochter mee naar een keuring. "Voor de toekomst is het belangrijk dat ook de jeugd ervaring krijgt en betrokken wordt bij de fokkerij."

In het februarinummer van *De Fryske Hounen* een artikeltje over een onder meer met stabij- en wetterhounen uitgevoerde schottest. Na een korte uitleg over hoe deze verloopt, wordt verteld wat van de voorjager en hond verwacht wordt. De voorjager doet de halsband en het lijntje af. De keurmeester geeft de schutter een teken, deze schiet twee keer. Dan mag de voorjager zijn hond terugroepen. Alle honden haalden de test.

Nummer 4 van de jaargang 2019 van *De Zwartbles*, orgaan van het Nederlands Zwartbles Schapenstamboek, biedt een verslag van de voor de derde keer gehouden herfstbijeenkomst. Nathan Hornstra uit Sexbierum hield een presentatie over zijn zwartblesfokkerij. Om zijn kennis van de fokkerij te verbreden is hij lid van een schapenstudieclub. Om ervan te leren, bood hij aan in 2020 een kijkdag op zijn boerderij te houden.

In '*De Fries-Hollandse Koekrant*' een uitgebreid portret van fokker Jan Hoekman (zie foto) uit Haskerhorne. Hij wordt beschreven als ondernemer met een standvastige visie. Hij heeft zijn bedrijf immers naar eigen inzicht ingericht. Op een grasrantsoen kunnen zijn koeien probleemloos melk produceren. Hoekman zorgt voor een aanvulling van granen of krachtvoeders waardoor de balans nog beter is. Voor de eerste snede strooit hij geen kunstmest meer, waardoor het aantal wormen toeneemt. De bodem bevat in het begin van het jaar voldoende stikstof. Hoekman koos met de beste runderen van zijn bedrijf voor familieteelt.

"Niet alleen feest voor stamboek dubbeldoel-zwartblesschaap" kopt het *Friesch Dagblad*. Wiepke Lam, voorzitter van het stamboek van de Zwartbles-Fokkersgroep, constateert dat het Zwartblesschaap door specialisatie bij de fokkerij in onbruik raakte. Ook de wolprijzen spelen een rol. Wol is tegenwoordig een restproduct waar het vroeger een mooie aanvulling voor de fokker betekende. Er moet nu zelfs geld bij om de schapen te scheren. Lam heeft in Aldegea (Fryske Marren) een fokcentrum voor zwartblesschapen ingericht.

GRONDGEBRUIKERS VAN GROOT BELANG VOOR DE FRIESE RASSEN EN GEWASSEN

In de Platformreeks verscheen een brochure over wat grondgebruikers voor de Friese rassen en gewassen kunnen betekenen. Dit wordt nog meer van belang nu het Platform stappen onderneemt om de rassen en gewassen een plek te geven bij de natuurinclusieve landbouw. Ook over dit onderwerp verscheen een brochure. Bij de akkerbouw gaat het dan om de verruiming van het bouwplan met de gewassen. Oorspronkelijke dierrassen kunnen bij deze landbouw op veeteeltbedrijven een plek krijgen. Op erven van boerderijen kun je de Friese fruitrassen meer dan nu het geval is aantreffen.

De in Joure gevestigde organisatie *'Friesch Grond-bezit'* behartigt de belangen van particuliere grondeigenaars in Fryslân. Deze kunnen veel meer van de Friese rassen en gewassen gebruik maken.

Kerkbestuurders beslissen over de bestemming van een groot deel van het landbouwareaal in de provincie. Het provinciaal bestuur ondernam een poging de 'Protestantse Kerk Nederland' (PKN) bij het bevorderen van een duurzame landbouw te betrekken. Ook dat is een aangrijpingspunt.

Hebben we het over grondgebruikers, dan kan wat dit betreft ook gedacht worden aan de *natuur-beheerders*. Deze richten hun aandacht in de eerste plaats op de flora en fauna, maar het in de gewassen en rassen besloten levend erfgoed is daar ook van belang. Tot nu toe is vooral gebruik gemaakt van uitheemse rassen, omdat die meer geschikt zouden zijn. Het gebruik van Friese koeien, schapen en landgeiten in natuurterreinen biedt - evenals landbouwgewassen en fruitrassen - ook mogelijkheden.

Dan zijn er de *overheden*. Hoewel de Europese Unie de nationale overheden nadrukkelijk aanspreekt op het verantwoordelijk zijn voor het bevorderen van

de agro-biodiversiteit, heeft het Rijk de neiging dit vooral bij de *provinciale overheden* neer te leggen. Tot nu toe werden het belang van de Friese rassen en gewassen in het Provinciehuis vooral in verband gebracht met het ontwikkelen van streekproducten. Provinciale Staten benadrukken nu ook dat het Fries levend erfgoed binnen het provinciaal beleid bredere en structurele aandacht moet krijgen. Provinciale ambtenaren en het Platform werken er aan dit waar te maken.

Vanaf 2017 is in het Provinciehuis een Omgevings-visie in voorbereiding die het Streekplan moet gaan vervangen. Aan de Friese rassen en gewassen werd daarin nog geen belangrijke plek toegekend. Toch levert de toepassing van een en ander een wezenlijke bijdrage aan de kenmerken van ruimtelijke kwaliteit: ruimtelijke en culturele verscheidenheid, duurzaamheid, aantrekkelijkheid en menselijke maat. De eerstverantwoordelijke gedeputeerde stelde bij het door de Staten behandelen van de visie dat dit bij de uitvoering van het ruimtelijk beleid aan de orde komt.

Het onderwerp raakt ook de beleidsterreinen van de *gemeentelijke overheden* en het *Wetterskip Fryslân*. Ook daar kan het worden aangekaart.

Kortom: een voorlichtingsprogramma toegespitst op de Friese grondgebruikers is van groot belang.

Port Betaald postnl

Blijf op de hoogte.

Vanaf het volgend jaar verandert er een en ander aan de media waarmee het Platform belangstellenden benadert. Lezers die er prijs op stellen het tijdschrift op papier te ontvangen, kunnen dat via 0512-371509 of info@frieserassenengewassen.nl laten weten. Om de kosten te dekken betalen ze dan €15 in het jaar voor OER op papier. Een digitaal abonnement bedraagt €10 per jaar. Over actuele zaken wordt voortaan aan lezers die hun mailadres hebben gemeld via internet een Nieuwsbrief gestuurd.

Retouradres: Heerenweg 26 9262 SG Sumar

Platform Friese Rassen en Gewassen

www.friesehoenderclub.nl

www.dwvn.nl

www.roodbontfriesvee.nl

Vrienden van het oude fruit
www.vriendenvanhetoudefruit.nl

HERBARIUM FRISICUM
www.herbariumfrisicum.nl

de kruidhof hortus van fryslân
www.dekruidhof.nl

Nederlands Zwartbles Schapenstamboek
www.nzs.nl

Frysk Melkskieppe Stamboek
www.melkschapen.nl

Historische vruchtbomen
kwekerij "de Baggelhof"
www.baggelhof.nl

Wurkferbân Fryske Rassen Werkverband Friese Rassen
www.werkverband-frieserassen.nl

FRUIT YN FRYSLÂN
www.fruitynfryslan.nl

Nederlandse Vereniging voor Stabij- en Wetterhounen
www.nvsw.nl

www.zeldzamerassen.nl/zwartbles-fokkersgroep

SZH VOOR LEVEND ERFGOED
www.szh.nl

www.frieshollands.nl

lângeitan fokkersklup Fryslân
www.landgeit.nl

Onze Stabyhoun
www.onzestabyhoun.nl